

ÇOCUK RESİMLERİNDEN “ÇOCUK HAKLARI”

Alev ÜSTÜNDAĞ¹

Öz

Bu araştırma; anaokuluna devam eden çocukların çocuk hakları konusunda yaptıkları resimlerin analiz edilmesi ve çocuk hakları konusuna bakış açılarının değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Anaokulu eğitimine devam eden ve 4-5 yaş arasında bulunan 24 çocuk, araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi ve nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniği kullanılmış olup, yarı yapılandırılmış görüşme sırasında çocukların yaptıkları açıklamalar araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir.

Çocukların çizdikleri resimlerinin analizinde 14 kategori ve 67 kod elde edilmiştir. Çocukların resimlerinde en çok mavi, kırmızı ve yeşil renklerini kullandıkları; çocuk, çiçek, kuş, bulut, yağmur, araba, elma, top, kaydırak, ev ve çadır figürlerini daha sıklıkta çizdikleri ve genellikle park ortamını resmettikleri belirlenmiştir. Yapılan yarı yapılandırılmış görüşmenin analizinde çocukların, çocuk haklarını tanımlarken birden fazla tanım ve açıklama yaptıkları belirlenmiştir. Çocuklar, çocukların sahip olması gerektiğini düşündükleri haklar konusunda da farklı tanımlamalar yapmışlardır. Çocukların verdikleri yanıtlar kategoriler halinde değerlendirilmiş olup, hem çocuk hakkı hem de çocukların sahip olması gereken hak en fazla “oyun oynamak” olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: çocuk, çocuk hakları, çocuk resimleri, resim analizi

¹ Dr. Öğr. Üyesi. Alev Üstündağ, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, alev.ustundag@sbu.edu.tr. Orcid No:0000 0001 5832 6810

“CHILDREN’S RIGHTS” FROM CHILDREN DRAWINGS

Abstract

This research was conducted to analyze the pictures of children who are attending kindergarten about children’s rights and to evaluate the points of view on children’s rights. Twenty four children, who aged 4-5, attending kindergarten education, formed the sample group of the research. In the research, qualitative research method and descriptive analysis technique are used, the explanations made by the children during the semi-structured interview were recorded by the researchers.

14 categories and 67 codes were obtained in the analysis of children’s drawings. It has been identified that children use the most blue, red and green colors in their paintings; children, flower, bird, cloud, rain, car, apple, ball, slide, house and tent figures more often drawing and often depicted the park environment. In the analysis of the semi-structured opinion, it was determined that children had more than one definition and explanation when defining the rights of the child. Children have made different definitions about the rights they think children should have. Responses given by children are categorized and both the right to children and the rights that children should have are determined as “playing games”.

Key Words: *child, child rights, child drawings, analyze of picture*

Giriş

Çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmelerini sağladığı ve sahip oldukları yaratıcılık becerilerini yansıtabildikleri bir araç olduğu için, resim çocuklar için önemlidir. Çocukluk döneminde görsel imgeler kelimelerden çok daha fazla şey ifade edebilmektedir (Levick, 2014; Serin, 2003). Çocuklar yaşlarına, gelişim ve yaratıcılık düzeylerine göre çeşitli resimler çizer. Çocukların çizimleri; kendi yaşamları ve yakın arkadaşları, arkadaşlarının ailesi, öğretmenleri gibi içinde buldukları sosyal çevreden etkilenebilmektedir. Bu nedenle de çocuk çizimleri, yaşamları hakkında bilgi verebilmektedir. Çocuğun kişilik yapısı, çizimlerinin açıklanmasında tek başına yeterli bilgi sağlamamaktadır. Çocuğun aile, okul ve arkadaşları gibi yakın çevresi de çizimlerini iyileştirmede ve yorumlamada olumlu etkiye sahiptir. Resim yapma hem çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade etmesine yardımcı olur, hem de mutlu olmasını sağlar. Çizimlerde bulunan figürler, çocukların duygu, düşünce, istek ve korkuları hakkında bilgi sağlar (Oğuz, 2010; Artut, 2004).

Çizgisel gelişim sürecinde 4-7 yaş arası dönem, şema öncesi dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu yaş grubu çocuklar, duygu ve düşüncelerini basit cümlelerle ifade edebilir ve basit bir hikayeyi anlatan resim çizmeyi öğrenir. Bu süreçte içinde yaşadıkları çevre ve ortamdan daha fazla etkilendikleri için, bu durum çocukların çizimlerine de yansımaktadır. Çocukların algılama, kavrama ve öğrenme becerilerinde meydana gelen değişim nedeniyle yaptıkları resimler sadece çizgilerden oluşmaz, nesnelere çizilmeye başlanır ve nedenlerini anlamaları bile nesne ve olay arasında kendi düşüncelerine göre bir ilişki kurarlar (Oktay, 1999; Arslan, 2002). Bu dönemde çocukların çizdikleri figürlerin anlamları zenginlik kazanmıştır. Mekan algısı henüz gelişmediğinden çizilen figürler yüzeysel olarak çizilmektedir. Bu dönem saydamlık özelliğinin de en çok görüldüğü dönem olup, çocuklar figürleri zemin çizgileri üzerinden çizmektedir (San, 1977; Artut, 2004).

Çocukların resim aracılığıyla ifade ettikleri mesajları yorumlamak, eğitim ve deneyim gerektirmektedir. Eğitimsiz bir uzman, çizimlerde yer alan figürlerde neyin önemli olup olmadığını açıklayamaz (Milne ve Greenway, 1999). Araştırmacılar tarafından çocuk çizimlerini analiz etmeye yönelik çeşitli yaklaşımlar benimsenmektedir. Bunlar; gelişimsel olarak

değerlendirme, çizimleri içeriğine göre sınıflandırma ve çeşitli bakış açılarını kullanarak çocukların çizimlerini anlamaya çalışma olarak ifade edilebilir. Çocuk çizimlerini analiz etmek için üç yaklaşımın benimsenmektedir. Bunlar; Gelişimsel Analiz, İçerik Analizi ve Yorumlayıcı Analiz'dir (DiLeo, 1983; Cox, 1992; Kavanagh, 1998; Malchiodi, 1998; Krenz, 2004; Kolbe, 2005). Gelişimsel Analiz: çocukların çizimlerinin gelişimsel olarak hangi aşamada olduklarını belirlemek için kullanılmaktadır. Çizim aşamalarının temelini de içeren bu süreçte, çocuk resimleri, çocukların içinde buldukları gelişimsel süreci ifade etmek için kullanılır (Morley, 1975; Malchiodi, 1998; Schirrmacher, 2002; Anning ve Ring, 2004; Golomb, 2004; Foley ve Mullis, 2008). İçerik Analizi; psikologlar ve sanat terapistleri tarafından geliştirilmiştir. Bir çizimdeki tüm figürlerin ve öğelerin tanımlanması, sayılması ve puanlanmasını ifade etmektedir. Yapılan değerlendirmede gözler, kulaklar, vücut parçalarının yanı sıra eksik uzuvlar, aşırı gölgeleme gibi tüm ayrıntılar belirtilmektedir. Uzmanlar bu yöntemi çocukların kişilik özelliklerini, bilişsel gelişim düzeylerini ve duygu durumlarını belirlemek için kullanmaktadır. Yapılan değerlendirmede çizilen insan, ev ve ağaç figürleri çocuğun "benliğinin" yansıması olduğu ve aile çizimlerinin de çocuğun ailesindeki ilişkilerinin "aynaları" olduğu varsayılmaktadır (Harris, 1963; DiLeo, 1983; Lewis ve Greene, 1983; Rubin, 1984; Golomb, 1992; Cox, 1997; Thomas ve Jolley, 1998; Golomb, 2004). Yorumlayıcı Analiz: özellikle eğitimciler tarafından çocuk çizimlerini yorumlamak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Bu yöntem, çocuk çizimlerinde çocuğun ruhuna inerek çizimlerde duyguların gösterilmesini kapsamaktadır. Yorumlayıcı Analiz yönteminde bir çizimi analiz ederken renk analizi gibi birden fazla yöntem kullanılmakla birlikte analiz dikkatli gözlemlere ve yansıtılan düşüncelere dayanmaktadır (Harris, 1963; Vandergrift vd., 2000; Hansen Ketchum, 2004; Krenz, 2004; Binder ve Kotsopoulos, 2011).

Okul öncesi eğitim kurumu, çocukların aileden sonra ilk eğitim aldıkları kurumsal yapıyı ifade etmektedir. Okul öncesi eğitim kurumunda sağlanan eğitim ortamı çocukların yeni bilgi ve beceriler kazanmasına, gelişim alanlarının desteklenmesine, içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasına ve kendi düşüncelerini geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Gözütok, 2007; Kartarı, 2007). Çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun "Çocuk Hakları Eğitimi" okul öncesi dönemden itibaren verilmeye başlanmalıdır.

Bu, çocuk haklarının erken zamanda öğrenilmesinin, kalıcı olmasının ve içselleştirilmesinin yanı sıra çocukların hem kendi hem de başkalarının haklarına saygılı olması ve sorumluluk geliştirmesi açısından da önemlidir (Covell, 2012).

Bu araştırmada; anaokuluna devam eden 4-5 yaş çocuklarının çocuk hakları konusunda çizdikleri resimlerin analiz edilmesi ve çocuk hakları konusuna bakış açılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada 4-5 yaş çocuklarının çocuk hakları konusunda çizdikleri resimlerin analiz edilmesi ve çocuk hakları konusuna bakış açılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için nitel araştırma yöntemi ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırmada katılımcıların belirlenebilmesi için olasılıklı olmayan amaçlı örneklem seçimi yönteminden yararlanılmış olup, 4-5 yaş arasında bulunan ve anaokuluna devam eden, 11'i kız, 13'ü de erkek olmak üzere toplamda 24 çocuk ile çalışma gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Neuman, 2006).

Veri Toplama Süreci

Araştırmaya başlanmadan önce çalışmanın gerçekleştirildiği anaokulundan resmi izin alınmış ve yapılacak çalışma ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma 2017 yılının haziran ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama yöntemi olarak, doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan temel veri toplama aracı çocukların çizdikleri resimler ve yapılan görüşmedir. Çocukların görüşme sırasındaki sözel ifadeleri, doküman inceleme yöntemi kullanılarak doğrulanmaya çalışılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre de, nitel araştırmalarda, araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğinin artırılması için birden fazla veri toplama yönteminin kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle yapılan araştırmanın analizinde iki yöntem kullanılmıştır. Öncelikli olarak;

çocuklardan, “Çocuk Hakları” dendiğinde akıllarına gelen şeylerin resmini çizmeleri istenmiştir. Daha sonra her bir çocukla bire bir görüşme yapılarak çizdikleri resimleri anlatmaları istenmiştir. Çocukların yaptıkları açıklamalar ve sözel ifadeleri araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir. Çocukların resimlerini anlatmalarının ardından her bir çocuğa aşağıda yer alan sorular sorulmuş ve verilen yanıtlar araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir.

1. Sence “Çocuk Hakkı” nedir?
2. Sence çocuklar hangi haklara sahip olmalıdır?

Verilerin Analizi

Çocukların birbirlerinden etkilenmemeleri için her çocuk çalışmaya bireysel dâhil edilmiş olup, uygulama; anaokulunun psikolog ve çocuk gelişimcisinin odasında gerçekleştirilmiştir. Hiçbir çocuk diğer çocuğun yaptığı resmi görmemiş ve verdiği yanıtları duymamıştır. Araştırmacıların çocuk resimlerinin analizi konusunda eğitimleri ve yayınları bulunmaktadır. Çalışmanın tasarlanmasının ardından tüm süreçte çocuk resimleri konusunda çalışmaları ve yayınları bulunan akademisyenlerden de uzman görüşü alınmıştır.

Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çocukların çizdikleri resimlerden ve yapılan görüşmeden elde edilen veriler için öncelikli olarak temalar oluşturulmuştur. Daha sonra belirlenen temalara göre içerikler kodlanmıştır. Elde edilen temalar ve kodlamalar araştırmacılar tarafından ikinci kez betimsel analiz, yüzdellik ve frekans analizi kapsamında yeniden değerlendirilmiştir (Banks, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2008; Neuman, 2006).

Araştırmacılar tarafından araştırma kapsamında izlenen tüm adımlar, uygulama ortamı, uygulama süreci ve görüşme ile ilgili tüm notlar rapor edilmiştir. Veri olarak kullanılmayan bu notlar araştırmacıların yaptıkları çalışmayı gözden geçirmelerine olanak sağlamıştır.

Bulgular

Çocuk resimlerinden elde edilen verilerin analizinde 14 kategori ve 67 kod elde edilmiştir. Yapılan kodlamaların kategorilere göre dağılımları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Örneklem Grubunda Bulunan Çocukların Resimlerinde Yer Alan İçerikler

Kategori	Kodlar	f	%
Renkler	Sarı	132	14
	Kırmızı	46	5
	Yeşil	131	14
	Mavi	261	27
	Mor	74	8
	Siyah	48	5
	Turuncu	79	8
	Kahverengi	77	8
	Gri	34	4
	Pembe	84	9
Aile Bireyleri	Kendisi	5	45
	Anne	2	18
	Baba	2	18
	Abla	1	9
	Abi	1	9
Diğer Bireyler	İnsan	5	11
	Çocuk	36	77
	Hırsız	6	13
Bitkiler	Çimen/Çimenlik	12	23
	Ağaç	2	4
	Çiçek	39	74
Hayvanlar	Kelebek	10	25
	Yunus Balığı	1	3
	Örümcek	5	13
	Kuş	24	60
Doğa	Güneş	14	35
	Bulut	20	50
	Gökyüzü	6	15
Doğa Olayları	Yağmur	5	83
	Gökkuşluğu	1	17
Araçlar	Araba	2	50
	Uçak	1	25
	Kamyon	1	25
Yiyecekler	Dondurma	1	13
	Çikolata	1	13
	Elma	6	75

Oyuncaklar	Araba	3	7
	Kamyon	1	2
	Top	37	90
Oyun Bahçesi Materyalleri	Tırmanma Merdiveni	1	11
	Top Havuzu	1	11
	Salıncak	3	33
	Kaydırak	4	44
Ev ve Ev Araç Gereçleri	Ev	9	26
	Koltuk	2	6
	Lamba	1	3
	Ayna	1	3
	Kapı	2	6
	Masa	2	6
	Dolap	3	9
	Banyo	1	3
	Tarak	1	3
	Pencere	8	24
	Tuvalet	1	3
	Mutfak	1	3
	Duş Başlığı	1	3
Kıyafet	1	3	
Diğer	Çadır	4	36
	Çit	2	18
	Kalp	2	18
	Cep Telefonu	1	9
	Örümcek Ağı	2	18
Ortam	Park	12	44
	Okul	1	4
	Ev	6	22
	Bahçe	7	26
	Banyo	1	4

Tablo 1’de örneklem grubunda yer alan çocukların “Çocuk Hakları” ile ilgili yaptıkları resimlerde belirlenen kategoriler ve kodlamalar yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, renkler kategorisinde en fazla mavi rengin kullanıldığı (%27), aile bireyleri kategorisinde en fazla kendilerini çizdikleri (%45), diğer bireyler kategorisinde en fazla çocuk figürü çizdikleri (%77), bitkiler kategorisinde en fazla çiçek çizdikleri (%74), hayvanlar kategorisinde en fazla kuş çizdikleri (%60), doğa kategorisinde en fazla bulut çizdikleri (%50), doğa

olayları kategorisinde en fazla yağmur çizdikleri (%83), araçlar kategorisinde en fazla araba çizdikleri (%50), yiyecekler kategorisinde en fazla elma çizdikleri (%75), oyuncaklar kategorisinde en fazla top çizdikleri (%90), oyun bahçesi materyalleri kategorisinde en fazla kaydırak çizdikleri (%44), ev ve ev araç gereçleri kategorisinde en fazla ev çizdikleri (%26), diğer kategorisinde en fazla çadır çizdikleri (%36) ve en fazla (%44) park ortamını resmettikleri görülmektedir.

Çocukların Çocuk Haklarının Tanımına İlişkin Görüşleri

Çocuklar, Çocuk Haklarını tanımlarken birden fazla tanım ve açıklama yapmışlardır. Çocukların 13'ü Çocuk Haklarını oyun oynamak olarak tanımlamıştır. Oyun oynamanın yanı sıra, çocukların oyuncaklarının olması gerektiği de vurgulanmıştır. Çocukların 5'ine göre de Çocuk Hakları okula gitmek demektir. Çocuklardan 4'ü Çocuk Haklarını parkta oyun oynamak ve resim yapmak olarak tanımlarken, bir diğer 3 çocuğa göre Çocuk Hakları yemek yiyebilmek, güzel bir evde yaşamak, güzel ve sağlıklı olmak ve banyo yapmak olarak tanımlamıştır. Çocuklardan 2'si de çocukların evlerinin olması ve odalarının toplu olması olarak tanımlamıştır. Çocukların gezmesi, istediği kıyafeti giyebilmesi, istediği şeyleri yapabilmesi, annesini mutlu etmesi, saygılı davranması, çocukların sevilmesi, çocukların bisiklet sürmesi, çocuğun annesi ile konuşabilmesi, çocuğun tatile gidebilmesi, iyilik yapmak, anneciğim seni seviyorum diyebilmek, üzgün çocuk olmamak, insanlara vurmamak ve babaların çocuklarına vurmaması da çocuklar tarafından belirtilen tanımlamalar arasında bulunmaktadır.

Çocukların Hangi Çocuk Haklarının Sahip Olmaları Gerektiğine İlişkin Görüşleri

Çocuklar, çocukların sahip olması gerektiğini düşündükleri haklar konusunda birden fazla açıklama yapmışlardır. Çocukların verdikleri yanıtlar kategoriler halinde sunulmuştur.

Çocukların 17'si oyun oynama hakkına, 4'ü okula gitme hakkına, 9'u gezmeye gitme hakkına, 4'ü oyuncaklarının olması hakkına, 4'ü resim yapma hakkına, 8'i sevmeye ve sevilme hakkına, 6'sı babalarıyla oyun oynama hakkına, 3'ü güzel ve temiz olma hakkına, 3'ü bisiklet sürme hakkına, 9'u güzel beslenme hakkına, 2'si banyo yapma hakkına sahip olmaları gerektiğini belirtirken, 1'er

çocuk da mutlu olma hakkına, çocuk haklarının hepsine sahip olma hakkına, kural koyma hakkına, anne ve babaya sahip olma hakkına, kitap okuma hakkına, kuşlara yem verme hakkına, çizgi film izleme hakkına, uyuma hakkına ve bütün çocukların büyüme hakkına sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Güzel ve temiz olma hakkı kapsamında; güzel bir evde yaşama, güzel elbiseler giyme ve çocukların odalarının toplu olması gibi açıklamalar değerlendirilmiştir. Sevme ve sevilme hakkı kapsamında; anneyi öpme, anneyi sevmeye, annenin kucağına gitme, anne ve babanın çocuklara güzel hediyeler alması, anneye sohbet etme, anneler çocuklarını sevmeli, anne ve babalar çocuklarına bakmalı ve çocuklara sevgi gösterilmeli gibi açıklamalar değerlendirilmiştir. Güzel beslenme hakkı kapsamında; güzel beslenme, sağlıklı beslenme, mutfakta meyve olmalı, buzdolabında yemekler olmalı, ekmek olmalı, bütün çocuklar yemek yeme hakkına sahip olmalı, dondurma yeme hakkı ve su içme hakkı gibi açıklamalar değerlendirilerek kategorize edilmiştir.

Tartışma

Çocuk çizimleri: çocuğun dünyasına bir ayna tutmak olarak tanımlanabilir (Einarsdottir, Dockett ve Perry, 2009). Pianta ve Longmaid (1999)'e göre; çocuklar iç dünyalarındaki bilişsel temsil aracılığı ile deneyimlerini resimlere yansıtılabilmektedir. Yapılan araştırmada; çocuklar çizimlerinde en fazla mavi (%27), sonrasında da kırmızı ve yeşil rengi (%14) kullanmışlardır (Tablo 1). Çiçek, çimenlik, gökyüzü, bulut ve yağmur gibi figürlerin daha fazla çizilmiş olmasının, bu renklerin daha fazla kullanılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Yüksel ve arkadaşları (2015) çocukların resim yaparken tek renk üzerine yoğunlaşmak yerine, ellerinin altında bulunan tüm renkleri kullandıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca çizimlerde kullanılan renkler genel olarak değerlendirildiğinde, sıcak renklerin çocuklar tarafından daha fazla tercih edildiği görülmektedir (Tablo 1). Erbaş (1996)'a göre renkler insan ruhunda sıcaklık ve soğukluk etkisine sahiptir. Crawford ve arkadaşları (2012) da yaptıkları araştırmada, 3-10 yaş arasında bulunan çocukların resimlerinde canlı renkleri kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Akgün ve Ergül (2015) yaptıkları araştırmada 55-74 aylık çocukların resimlerini

incelemiş ve kız çocukların erkek çocuklara göre resimlerinde daha fazla renk kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma sonucu elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Çocukların resimlerinde çiçek, kuş, bulut, yağmur, araba, elma, top, kaydırak, salıncak, ev figürlerini daha fazla çizmelerinin, gün içerisindeki yaşantıları, karşılaştıkları durumlar ve kişiler ile ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca en çok park ortamını resmetmeleri durumu da çocukların son zamanlarda parkta daha çok vakit geçirdikleri ve park ortamına ilişkin daha çok anı biriktirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Yılmaz Bolat (2017) da yapılan araştırma ile benzer şekilde, beş yaş grubu çocukların resimlerinin gelişimsel özelliklerini incelediği araştırmasında, bu yaş grubu çocukların insan, hayvan, ev, ağaç ve güneş figürlerini daha fazla çizme eğiliminde olduklarını tespit etmiştir.

Çocuklarla yapılan çalışma sonrasında öğretmenleri ile eğitim programı hakkında görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerden edinilen bilgiye göre; eğitim yılı içerisinde çocuk hakları başlığı altında bir çalışma yapılmadığı ancak mahremiyet eğitimi, kazalardan korunma ve görgü kuralları gibi konularda eğitim verilirken çocuk hakları konusundan da bahsedildiği ifade edilmiştir.

Çocuk Hakları: kanunen veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, yaşama, barınma; fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini birden tanımlamakta kullanılan evrensel kavramdır (UNICEF, 2004). Çocukların çizdikleri resimler, çocuk hakkını tanımlamaları ve çocukların sahip olması gereken hakları ifade ettikleri açıklamaları incelediğimizde, çalışma grubunun çocukların temel hakları konusunda farkındalık geliştirdiğini ifade edebiliriz. Aşağıda verilen örnek cümleler bu görüşü destekler niteliktedir:

Çocuk Hakları ne demektir? sorusuna verilen yanıtlar:

Çocuk 1: "Çocuk hakkı yemek yiyebilmektir"

Çocuk 2: "Çocuk Hakkı evinin olmasıdır"

Çocuk 3: "Çocuk Hakkı çocukları sevmektir"

Çocuk 4: "Çocuk Hakkı güzel ve sağlıklı olmaktır"

Çocuk 5: “Çocuk Hakkı okula gidebilmektir”

Çocuk 6: “Çocuk Hakkı üzgün çocuk olmamaktır”

Çocuklar hangi haklara sahip olmalıdır? sorusuna verilen yanıtlar:

Çocuk 1: “Çocuklar mutlu olma hakkına sahip olmalıdır”

Çocuk 2: “Çocuklar büyüme hakkına sahip olmalıdır”

Çocuk 3: “Çocuklar uyuma hakkına sahip olmalıdır”

Çocuk 4: “Çocuklar sevme ve sevilme hakkına sahip olmalıdır”

Çocuk 5: “Çocuklar okula gitme hakkına sahip olmalıdır”

Çocuk 6: “Çocuklar temiz ve güzel olma hakkına sahip olmalıdır”

Çocuk 7: “Buzdolabında yemekler ve ekmek olmalıdır”

Çocuklarla yapılan görüşme, Çocuk Hakları konusundaki düşüncelerini derinlemesine öğrenme ve ifade etme fırsatı sunmuştur. Yapılan açıklamalar, tüm çocukların eğitim, sağlık, yaşama ve barınma gibi sahip olması gereken temel hakların ifade edildiğini göstermektedir. Bu durumun yanı sıra, çocukların “Babalar çocuklarıyla oynamalıdır”, “Çocuklar babalarıyla oyun oynama hakkına sahip olmalıdır” gibi açıklamalar yaptıkları belirlenmiştir. Bu durum çalışma hayatının getirdiği yük, sorumluluk ve çalışma saatlerinin uzun olması nedeniyle babaların çocuklarına yeteri kadar vakit ayırmadıkları, çocuklarıyla aktif vakit geçiremedikleri ve çocukların babalarını özledikleri şeklinde yorumlamamızı da sağlayabilmektedir.

Çocuk Hakları konusunda doğrudan herhangi bir eğitim almamış olmalarına rağmen, öğretmenlerin yürüttüğü eğitim programları sayesinde çocukların temel çocuk haklarını ifade edebildikleri ve temel çocuk haklarının farkında oldukları görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2013 yılında yayınladığı Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde, program içeriğinde kendini tanıma, başkalarına saygılı olma, iş birliği yapma, sorumluluk alma, empati kurma, kendinin ve başkalarının hakkını koruma ve sorun çözme gibi çocuk hakları konusunu öğrenmelerini sağlayan ve destekleyen kazanımların olduğu görülmüştür (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013). Washington (2010) da çocuk hakları konusunda eğitim almanın çocukların farkındalığını arttırdığını ileri sürmektedir. Covell ve Howe (1999) da yaptıkları araştırma sonucunda çocuk

hakları eğitimi alan ve almayan çocukların başkalarının hakkına saygı gösterme düzeylerini incelemiş ve eğitim alan çocukların başkalarının hakkına daha fazla saygı gösterdiklerini ortaya çıkarmışlardır. Diğer araştırmacılara göre de (Özdemir Uluç, 2008; Uçuş, 2009; Batur Musaoğlu ve Haktanır, 2012) Çocuk Hakları Sözleşmesi ile okul öncesi eğitim programı arasında birebir örtüşme olmamasına rağmen, eğitim programı çocuk hakları kavramlarını temel almaktadır. Çocukların eğitim almalarının çocuk haklarını öğrenmelerine, farkındalık geliştirmelerine ve içselleştirmelerine katkı sağladığı söylenebilir. Yapılacak eğitimlerin çocukların ilgisi, gelişim dönemi ve yaşları göz önünde bulundurularak planlanmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda; Çocuk Hakları konusunda doğrudan herhangi bir eğitim almamış olmalarına rağmen, öğretmenlerin yürüttüğü eğitim programları sayesinde çocukların temel çocuk haklarını ifade edebildikleri ve temel çocuk haklarının farkında oldukları görülmüştür. Çocuklara göre hem çocuk hakkı; hem de çocukların sahip olması gereken hak en fazla "oyun oynamak" olarak belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

- Çocuk Hakları konusunda okulöncesi dönem çocuklarının eğitimi için sistematik bir müfredat oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.
- Çocukların farklı yöntemler kullanılarak duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri ortamlar oluşturulmalıdır.
- Çocuk resimleri, resimlerin önemi ve analizi konusunda eğitimcilere bilgilendirme ve eğitim çalışmaları düzenlenerek farkındalık oluşturulmaya çalışılabilir.
- Çocukların farkındalıklarını anlayabilmek için farklı konularda resim analizi çalışmaları planlanabilir.

Kaynakça

- Akgün, E., & Ergül, A. (2015). 55-74 Aylık Çocukların Resimlerinde Aile Algısının Değerlendirilmesi. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 44(2), 209-228.
- Anning, A. & Ring, K. (2004). *Making Sense of Children's Drawings*. New York: Open University Press.
- Arslan, H. (2002). İlköğretim 1. Kademe Az Gören Öğrencilerin Çizgisel Gelişimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Artut, K. (2004). An Investigation On Children's Linear Developmental Levels in Early Childhood Art Education. *Çukurova University Institute of Social Sciences Journal*, 13(13), 2-12.
- Banks, M. (2001). *Visual Methods in Social Research*. London: Sage.
- Batur Musaoğlu E., & Haktanır, G. (2012). MONE Program. *Educational Sciences: Theory & Practice - Special Issue*, 3285-3305.
- Binder, M. J. & Kotsopoulos, S. (2011). Multimodal Literacy Narratives: Weaving the Threads of Young Children's Identity Through Their Drawings. *Journal of Research in Childhood Education*, 25(4), 339-363.
- Covell, K., & Howe, R. B. (1999). The Impact of Children's Rights Education: A Canadian Study. *International Journal of Children's Rights*, 7(2), 171-183.
- Covell, K. (2012). *Child Rights – the Movement, International Law and Opposition*. C. Butler (ed.) Purdue University Press: Indiana
- Cox, M. (1992). *Children's Drawings*. London: Penguin Books.
- Cox, M. (1997). *Drawings of People by the Under-5s*. London: Falmer Press.
- Crawford, E., Gross, J., Patterson, T., & Hayne, H. (2012). Does Children's Colour Use Reflect the Emotional Content of Their Drawings? *Infant Child Development*, 21(2), 198-215.
- DiLeo, J. H. (1983). *Interpreting Children's Drawings*. USA: Brunner-Routledge, New York.
- Einarsdottir, J., Dockett, S. & Perry, B. (2009). Making Meaning: Children's Perspectives Expressed Through Drawings. *Early Child Development and Care*, 179, 217-232.
- Erbaş, Ö. (1996). *Sanat Eğitiminde Renk ve Renk Öğretimi Yöntemleri* (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Foley, Y. C. & Mullis, F. (2008). *Interpreting Children's Human Figure Drawings: Basic*

Guidelines for School Counsellors. *GSCA Journal*, 1(1), 28-37.

Golomb, C. (1992). *The Child's Creation of a Pictorial World*. England, Oxford: University of California Press.

Golomb, C. (2004). *The Child's Creation of a Pictorial World*. (2nd ed.) USA: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Gözütok, D. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.

Hansen Ketchum, P. (2004). Parse's Theory in Practice. an Interpretive Analysis. *Journal of Holistic Nursing*, 22(1), 57-72.

Harris, D. B. (1963). *Children's Drawings as Measures of Intellectual Maturity. A Revision and Extension of the Goodenough Draw-a-Man Test*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.

Kartarı, A. (2007). Çok Kültürlü Toplumlarda Çocuk. N., Ahioğlu; N., Güney. (Yay. Haz.) Popüler Kültür ve Çocuk. Ankara: Dipnot Yayınları.

Kavanagh, F. (1998). *Stages of Drawing and Intelligence*. Military Family Institute of Marywood University, Pennsylvania.

Kolbe, U. (2005). *It's not a Bird Yet. The Drama of Drawing*. Australia: Peppinot Press.

Krenz, A. (2004). *The Secret of Children's Pictures*. Chatham, NY: Waldorf Publications.

Levick, M. (2014). *See What I'm Saying? What Childrens Tell Us Through Their Art?* International Psychotherapy Institute. United States of America.

Lewis, D. & Greene, J. (1983). *Your Child's Drawings Their Hidden Meaning*. London: Hutchinson.

Malchiodi, C.A. (1998). *Understanding Children's Drawings*. New York: The Guilford Press.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Okulöncesi Eğitim Programı. 10 Temmuz 2017 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=202> adresinden erişildi.

Milne, L. C. & Greenway, P. D. (1999). Color in Children's Drawings: The Influence of Age and Gender. *The Arts in Pschotherapy*, 26(4), 261-263.

Morley, J. (1975). *Findings Two: The Nature of Children's Drawings and Their Potential for Educational Assessment*. Australia: Torrens College of Advanced Education.

Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Yayın Odası Yayıncılık.

Oğuz, V. (2010). The Factors Influencing Childrens' Drawings. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 3003-3007.

- Okday, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. Ankara: Epsilon Yayıncılık.
- Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pianta, R. C. & Longmaid, K. (1999) Attachment-Based Classifications of Children's Family Drawings: Psychometric Properties and Relations with Children's Adjustment in Kindergarten, *Journal of Clinical Child Psychology*, 28(2), 244-255.
- Rubin, J. A. (1984). *Child Art Therapy. Understanding and Helping Children Grow Through Art* (2nded.). New York: Jan Nostr and Reinhold Company.
- San, İ. (1977). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Schirrmacher, R. (2002). *Art and Creative Development for Young Children* (4th ed.). USA: Delmar, Thomson Learning.
- Serin, Y. (2003). Figure, Color, Size and Content Relations in Children's Picture. *Inönü University Faculty of Education Journal*, 4(5), 85-98.
- Thomas, G. V. & Jolley, R. P. (1998). Drawing Conclusions: a Re-Examination of Empirical and Conceptual Bases for Psychological Evaluation of Children from Their Drawings. *British Journal of Clinical Psychology*, 37, 127-139.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşmeye Yönelik Okul Yöneticilerinin, Öğretmenlerin Görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Unicef (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 10 Temmuz 2017 tarihinde http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf adresinden erişildi.
- Vandergrift, K. E., Platzner, R., Hannigan, J. A., Dresang, E., Lewis, A., Brizendine, S. & Satchell, V. (2000). A Visual Interpretive Analysis Initiative. Looking and Learning Collaboratively. *Knowledge Quest*. 8(4), 10-16.
- Washington, F. (2010). *5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yılmaz Bolat, E. (2017). Evaluation on Developmental Context of Pictures of Five Year Group of Children. *IJOESS*, 8(30), 1761-1776.

Yüksel, M., Canel, N., Yıldırım, H., Mutlu, N. & Çap, E. (2015). Okul Öncesi Çağdaki Çocukların “İyi” ve “Kötü” Kavram Algılarının Resim Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 271-303.

Ek: Örnek Çocuk Resimleri

Extended Abstract

Purpose and Significance

Children's draw pictures according to their age, developmental and creativity stage. Children's drawings can be influenced by their own lives and the social environment such as close friends, friend's family, teachers. For this reason, children's drawings can give information about their lives. The personality structure of the child does not provide sufficient information alone in the description of the their drawings. The child's immediate surroundings, such as family, school, and friends, also have a positive effect on improving their drawing and interpreting. Painting helps both Express the child's feelings and thoughts and makes them happy. Figures in drawings depict children's emotions, thoughts, desires and fears.

Period of 4-7 years in the linear development process is pre-schema period. This age group of children can Express simple sentiments, emotions and thoughts, and learn how to describe a simple story.

Kindergarten refers to the fact that children are first institutionalized after family. The kindergarten learning environment assists children in acquiring new knowledge and skills, supporting developmental areas, ensuring that they live in harmony and developing their own thinking. "Child Rights Education" appropriate to the age and development levels of children should be started from the kindergarten period. This is also important for early recognition of children's rights, for their permanence and internalization, as well as for respect for the rights of children, both themselves and others, and for developing responsibility.

In this research, it is aimed to analyze the pictures of children 4-5 years old who are going to kindergarten about children's rights and evaluate the points of view about children's rights.

Methodology

In this research, it is aimed to analyze the pictures of children 4-5 years old who are going to kindergarten about children's rights and evaluate the points of view about children's rights. Twenty-four children between the ages of 4 and 5 who were in kindergarten education constituted the sample group of the

study. Qualitative research method and descriptive analysis technique were used in the research. The explanations made by the children during the semi-structured interview were recorded by the researchers.

Prior to the start of the research, formal permission was obtained from the kindergarten in which the study was conducted and informed of the study to be performed. The research was carried out in June of 2017.

Document collection and semi-structured interview methods were used for data collection. The basic data collection tool used in the research is the pictures drawn by the children and the interview made. Two methods were used in the analysis of the research. First of all, children are asked to give a picture of the “Children’s Rights” when it comes to their minds. Later, each child was interviewed one by one and asked to describe the pictures they were drawing. Explanations and verbal expressions of the children were recorded by the researchers. After that the following questions were asked to each child and the responses were recorded by the researchers:

1. What is “Children’s Rights” in your opinion?
2. What rights should children have in your opinion?

Descriptive analysis method was used in the analysis of the obtained data. The themes were drawn for the pictures that the children had drawn and for the data obtained from the interview. Then, content is coded according to the determined theme. The resulting themes and encodings were re-evaluated by researchers in the context of descriptive analysis, percentile and frequency analysis.

Findings

14 categories and 67 codes were obtained in the analysis of children’s drawings. It has been identified that children use the most blue, red and green colors in their paintings; children, flower, bird, cloud, rain, car, apple, ball, slide, house and tent figures more often drawing and often depicted the park environment. In the analysis of the semi-structured opinion, it was determined that children had more than one definition and explanation when defining the rights of the child. Children have made multiple statements about the rights they think children should have. Responses given by children are categorized

and both the right to children and the rights that children should have are determined as "playing games".

Results and Discussion

Children used the most blue (27%) in their drawings, followed by red and green (14%). The fact that figures such as flowers, grass, sky, clouds and rain have been drawn more are thought to have caused these colors to be used more. Children use all the colors found under their hands instead of concentrating on one color when painting. Also, when the colors used in drawings are evaluated in general, it is seen that the warm colors are preferred by children. Colors are influenced by temperature and coldness in the human psyche. Children who were between the ages of 3 and 10 preferred to use vivid colors in their paintings. This research supports the findings obtained.

It can be said that more pictures of flowers, birds, clouds, rain, cars, apples, balls, slides, swings, house figures in children's paintings are related to the children's day's experiences, situations and people they meet. Also, the situation of painting the most of the park environment can be interpreted as children having more time in the park lately and accumulating more memories about the park environment.

We can state that the working group has developed awareness of the fundamental rights of children when we examine children's drawings, descriptions of children's rights, and explanations of children's rights. The statements made demonstrate that all children have basic rights such as education, health, life and housing. The following example sentences support this view:

What does children's rights mean ?:

Child 1: Children's rights is that every child eat food

Child 2: Children's rights is that every child has home

Child 3: Children's rights is that every child love from other people

Child 4: Children's rights is that every child be nice and healthy

Child 5: Children's rights is that every child can go to the school

Child 6: Children's rights is that every child not being a sad child

What rights should children have ?:

Child 1: “Children should have the right to be happy”

Child 2: “Children should have the right to grow”

Child 3: “Children should have the right to sleep”

Child 4: “Children should have the right to love”

Child 5: “Children should have the right to go to school”

Child 6: “Children should have the right to be clean and beautiful”

Child 7: “There must be food and bread in the refrigerator”